

JAN DOMINIK

Uwagi o niektórych bogatkach
(*Buprestidae*, Col.)
jako szkodnikach drewna

Замечания о некоторых златках (*Buprestidae*, Col.) как вредителях древесины

Remarks on some Buprestids (*Buprestidae*, Col.) as wood pest

Większość bogatków rozwija się w strefie łyka i miazgi, dobijając w ten sposób drzewa osłabione i obumierające. Żerując między korą a drewnem nie powodują w odniesieniu do surowca tartacznego szkód o charakterze technicznym lub szkody te nie mają większego znaczenia, ponieważ kolebki poczwarkowe położone w powierzchniowych warstwach drewna i tak pozostają w granicach normalnych odpadów. Inne, jak np. ciemnik (*Melanophila acuminata* Deg.) żerują także w powierzchniowych warstwach bielu, ale dotyczy to cienkich strzał w młodnikach. Z powyższych powodów bogatki są u nas znane niemal wyłącznie jako szkodniki fizjologiczne, a o ich roli jako szkodników technicznych drewna brak bliższych danych. Celowe więc wydaje się przedstawienie wyników obserwacji dotyczących znaczenia niektórych bogatków jako typowych szkodników drewna.

Z dotychczas poczynionych spostrzeżeń wynika, że w naszych warunkach za typowe szkodniki techniczne drewna można uznać miedziaka sosnowca (*Buprestis mariana* L. = *Chalcophora mariana* L.), bogatka wiejskiego (*Ancylocheira rustica* L. = *Buprestis rustica* L.), *Ancylocheira haemorrhoidalis* Hrbst. = *Buprestis haemorrhoidalis* Hrbst.) i *Cypracis aurulenta* L. = *Buprestis aurulenta* L. Te gatunki należą do nielicznej grupy bogatków, które żyją w drewnie martwym, a przy tym nie wymagają kory dla swego rozwoju.

Miedziak sosnowiec rozprzestrzeniony jest w całej Europie i na Syberii. W Polsce jest pospolity w niżowej części kraju. Regionami jego masowego występowania są obszary o ubogich, piaszczystych, suchych glebach. Jako gatunek wybitnie ciepłolubny licznie występuje tylko w warunkach dobrego nasłonecznienia, a więc na zrębach oraz w jedno-

gatunkowych, starszych, przerzedzonych drzewostanach sosnowych bez podrostu i podszytu. Opada martwe drewno drzew iglastych (zarówno w korze jak i nie korowane), ale wyłącznie materiał już nieco zagrzybiony. Jego żer na pniakach i leżaninie jest korzystny dla lasu, ponieważ przyspiesza rozkład drewna. Z drugiej jednak strony często wyrządza szkody niszcząc nadmurszałe już nieco drewno słupów płotowych, przyziemne elementy drewnianych wież triangulacyjnych i przeciwpożarowych, wyposażenie kempingów leśnych itp. Mimo zagrzybienia drewno takie mogłoby jeszcze służyć dłuższy czas, gdyby nie żer miedziaka. Przedstawione szkody są zjawiskiem nagminnym np. w Puszczy Augustowskiej, Puszczy Piskiej, Puszczy Kurpiowskiej, w Borach Tucholskich, w Borach Dolnośląskich jak też w borach sosnowych centralnej części kraju.

Bogatek wiejski i *Ancylocheira haemorrhoidalis* rozprzestrzenione są w lasach iglastych całej Europy, na Syberii i w północnej Afryce. W Polsce są znacznie rzadziej spotykane niż miedziak sosnowiec, a liczniej występują w górach i w północno-wschodniej części kraju. Tak np. liczny pojaw bogatka wiejskiego miał miejsce w latach powojennych w Beskidzie Sądeckim (1). Oba omawiane gatunki roją się w najgorętszej porze roku. Opanowują martwe iglaste drzewa stojące lub materiał leżący, a także pniaki. Żerowiska larw w drewnie są podobne do żerowisk miedziaka sosnowca, od których różnią się mniejszą szerokością chodników i mniejszymi otworami wylotowymi. Jeżeli na opanowanym materiale znajduje się kora, larwy żerują początkowo w strefie kambialnej, a później wchodzi w drewno. Generacja nie mniej niż 2-letnia (3).

Z obserwacji Palma (3) wynika, że oba omawiane gatunki zasiedlają przede wszystkim martwe, okorowane i już nieco zagrzybione drewno. W krajach skandynawskich są one częstymi szkodnikami drewnianych budynków, słupów, podkładów kolejowych i mostów (2, 3). W Polsce, zwłaszcza w górach i w północno-wschodnich okolicach kraju, uszkadzają słupy płotowe oraz wieże triangulacyjne i przeciwpożarowe. Otwory wylotowe chrząszczy znajduje się na drewnie o znacznie mniejszym stopniu zagrzybienia niż w przypadku drewna z otworami wylotowymi miedziaka sosnowca. Być może, że atakują one u nas również budynki, ale ich żerowiska są mylone z uszkodzeniami powodowanymi przez spuszczela (*Hylotrupes bajulus* L.).

Cypriacis aurulenta L. jest według Richtera (4) gatunkiem rodzimym w Ameryce Północnej, skąd został zawleczony między innymi i do Europy. Rozwija się w martwym drewnie drzew iglastych, zwłaszcza w drewnie jedlicy. Jego biologia i sposób żerowania są podobne jak u *A. rustica* i *A. haemorrhoidalis* (5). W Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej jest częstym szkodnikiem budowli.

Według ustnych danych, uzyskanych od nieżyjącego już prof. dr J. J. Karpińskiego, *C. aurulenta* zniszczył drewniane elementy dawnego pałacu myśliwskiego w Białowieży.

Nie jest wykluczone, że podobne szkody, zwłaszcza jeśli chodzi o znajdujące się w lesie słupy ogrodzeniowe i inne konstrukcje drewniane, mogą również wyrządzać *Ancylocheira novemmaculata* L. i *A. octoguttata* L., które spotyka się często na dobrze nasłonecznionych zrębach sosnowych. Tak np. według obserwacji Palma (3) *A. octoguttata* rozwija się w nieco nadmurszałym drewnie sosnowym.

Zapobieganie szkodom powodowanym przez wymienione bogatki sprowadza się do dbałości o właściwy stan sanitarny lasu. Ochrona drewnianych elementów konstrukcji polega na zabezpieczeniu ich środkami chemicznymi o działaniu grzybo- i owadobójczym.

LITERATURA

1. Dominik J. — Obserwacje nad występowaniem owadów niszczących drewno w lasach Beskidu Sądeckiego. „Sylwan” nr 6, 1971.
2. Nuorteva P., Nuorteva S. L. — Das Auffretten holzzerstörender Insekten in einigen Schärenkirchspielen Südwestfinnlands. „Annales Entomologici Fennici” nr 4, 1954.
3. Palm T. — Zur Kenntnis der früheren Entwicklungsstadien schwedischer Käfer. Buprestiden — Larven, die in Bäumen leben. „Opuscula Entomologica” t. 27, 1962.
4. Richter A. A. — Fauna SSSR, t. XIII, Złatki — Buprestidae. Moskwa — Leningrad 1952.
5. Schönherr J. — Buprestidae — Prachtkäfer. W: Schwanke W. „Die Forstschädlinge”, t. 2, Hamburg — Berlin, 1974.

Praca wpłynęła do Komitetu Redakcyjnego 30 maja 1979 r.

Краткое содержание

В работе представлены результаты наблюдений за повреждением деревянных конструкций в лесу (оградные столбы, противопожарные вышки, триангуляционные вышки, снаряжение палаточных полей и т.п.) *Buprestis mariana* L., *Ancylocheira rustica* L., *A. haemorrhoidalis* Hrbst и *Cypriacis aurulenta* L.

Summary

The paper presents results of observations on damage in wooden constructions in forest (fence posts, fire detection towers, triangulation towers, camping fittings, etc.) done by *Buprestis mariana* L., *Ancylocheira rustica* L., *A. haemorrhoidalis* Hrbst., and *Cypriacis aurulenta* L.